

Barsels-ligestilling i sneglefart – især blandt kortuddannede og i provinsen

Nye tal viser, at det fortsat går meget langsomt med ligestilling mellem kønnene i Danmark i forhold til barselsfordeling. Danske fædre stod i 2018 for 10,4 pct. af barslen. I 2010 var det 8,9 pct. Uligheden er størst blandt kortuddannede og i provinsen. Fædre med lange uddannelser tager mere barsel, og fædre tager også mere barsel, når moderen har en længere uddannelse. Blandt fædre med de længste uddannelser er fædrenes barselsandel steget mest. Endelig tager fædre i København og det østligste Danmark mere barsel end i provinsen – også når man tager højde for forskelle i uddannelsesnivea.

- Fra 2003 til 2018 er danske fædre gået fra at tage 6 pct. af den samlede barsel til at tage ca. 10 pct. Det svarer til, at danske fædre gennemsnitligt var 32 dage på barsel i 2018.
- Fra 2010 til 2018 er fædres andel af barslen kun steget med ca. 1,5 pct.-point.
- Fædre med lange uddannelser og mænd, som danner par med en mor, der har en lang uddannelse, tager mere barsel. Når begge forældre højst har en ungdomsuddannelse, står far gennemsnitligt for 6 pct. af barslen, mens far gennemsnitligt står for 18 pct. af barslen, når begge forældre har lange uddannelser.
- Stigningen i fædrenes barselsandel er størst blandt fædre med lange uddannelser (100 pct.) i perioden 2003-2018 og mindst blandt fædre uden ungdomsuddannelser (13 pct.)
- Fars andel af barslen er forskellig på tværs af Danmark. Fædre i Syd-, Vest- og Nordjylland tager gennemsnitligt 8 pct. af barslen i 2018, mens fædre i København tager hele 15 pct. Også når vi kontrollerer for uddannelsesforskelle er der en geografisk forskel.
- Den skæve barselsfordeling har betydelige konsekvenser. Forskning viser, at hovedparten af løngabet mellem mænd og kvinder kan tilskrives den forskellige effekt af at få børn for mænd og kvinder.

Cevea mener:

Ændringer på barselsområdet kan bidrage til at mindske uligheden mellem kønnene, især blandt kortuddannede. Cevea anbefaler, at man *politisk* (a) vedtager en barselsreform, der gør orloven til én lang barselsperiode, bl.a. for at imødegå EU's barselsdirektiv, og (b) indfører 3 måneders øremærket barsel til hver forælder. Cevea anbefaler også, (c) at *arbejdsmarkedets parter* fortsætter de gode takter fra OK20 og sikrer fuld lønkompensation under barsel i minimum 3 måneder, og sammen med organisationer og myndigheder (d) iværksætter lokale aktiviteter og initiativer, der informerer om og opfordrer fædre til at tage barsel.

KONTAKT

Asbjørn Sonne Nørgaard,
telefon 21725413, mail:
asn@cevea.dk

FORFATTERE

Benedikte Aunbirk Jeppesen,
Malte Nyfos Mathiasen og
Asbjørn Sonne Nørgaard

NOTAT

Publiceret d. 17. maj, 2020

CITAT

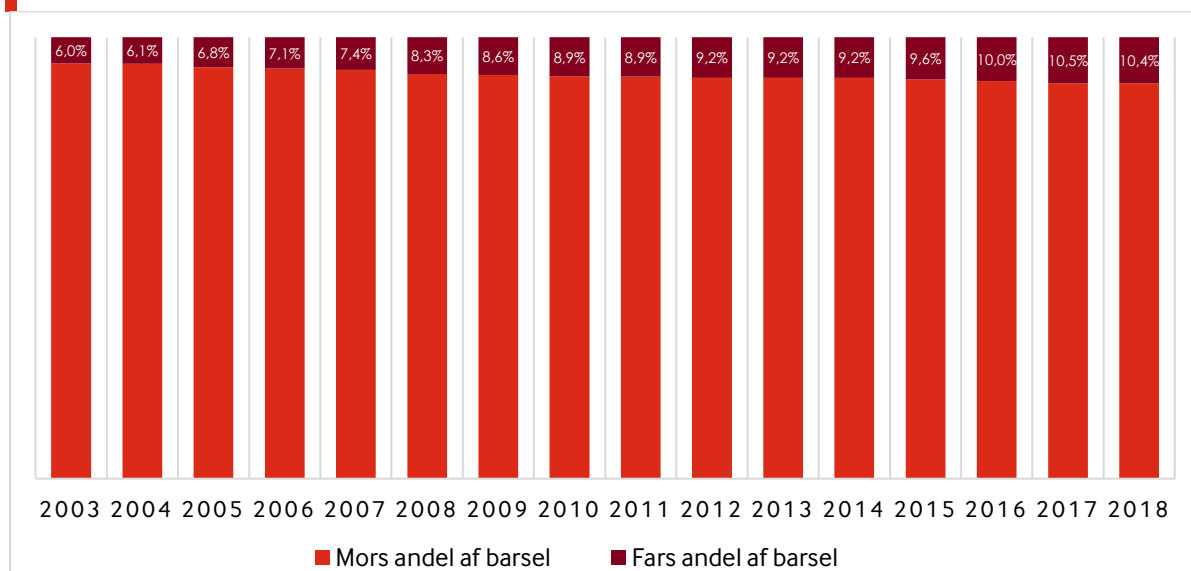
Må kun citeres med
udtrykkelig kildehenvisning til
Cevea.

Ligestilling i barsel udvikler sig med sneglefart

Nye tal fra Danmarks Statistik viser, at danske fædre fortsat tager en meget lille del af barselsorloven. Over en 15-årig periode er danske fædre gået fra i 2003 at tage 6 pct. af barslen efter barnets fødsel til at tage 10,4 pct. i 2018, *jf. figur 1*. Udviklingen er særligt gået langsomt i den sidste del af perioden. Fra 2010-2018 er fædres andel af barslen således kun steget med 1,5 pct.-point, mens stigningen var 2,9 pct.-point i perioden 2003-2010.

10,4 pct. svarer til, at danske fædre gennemsnitligt var 32 dage på barselsdagpenge i 2018 mod gennemsnitligt 274 dage for mødrene. Ifølge stort set sammenlignelige tal fra Danmarks Statistik var fædre gennemsnitligt 19 dage på barselsdagpenge i 2003, *jf. boks 1 på næste side*.

FIGUR 1. FÆDRES OG MØDRES ANDEL AF BARSEL, 2003-2018

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN: BARSEL02 OG BARSEL05. FARS GENNEMSNITLIGE BARSELSDAGPENGEDAGE ER OPGJORT FOR SAMBOENDE FORÆLDRE, HVOR BEGGE ER BERETTIGEDE TIL BARSELSDAGPENGE. DATAGRUNDLAGET STAMMER FRA TO FORSKELLIGE SERIER: BARSEL02 FOR ÅRENE 2003-2014 OG BARSEL05 FOR ÅRENE 2015-2018, *JF. BOKS 1 NEDENFOR*.

Med en andel på ca. 10 pct. af barslen i 2018 sætter danske fædres nordisk bundrekord. Skæver man til Danmarks skandinaviske nabolande, ser det anderledes ud. I Norge tager fædrene 20 pct. og i Sverige og Island hele 30 pct. af barselsperioden.¹ En ud af fem danske fædre holdt slet ikke holder barselsorlov i 2018.

Dette notat undersøger udviklingen i fædres andel af barslen i perioden 2003-2018, *jf. boks 1 nedenfor*. Notatet undersøger dernæst forskelle i mænds og kvinders barsel for forældre med forskelligt uddannelsesniveau og på tværs af landsdele, herunder om udviklingen over tid er

¹ Nordisk Ministerråd (2019).

afhængig af fædrenes uddannelsesniveau. Såvel uddannelse som geografi har nemlig ganske stor betydning for kønsrollemønstrene i familien og for forældrenes beslutninger om, hvor megen barselsorlov mødre og fædre tager.

BOKS 1. SÅDAN HAR VI BEREGNET TALLENE

Cevea har udarbejdet en analyse af udviklingen i fædres andel af barslen fra 2003-2018 samt af hvordan fædres andel af barsel varierer på tværs af landsdele og uddannelsesniveau.

Analysen anvender Danmarks Statistiks statistikker for samboende forældres barsel efter fødslen (BARSEL02 og BARSEL05). BARSEL02 dækker årene 2003-2015, mens BARSEL05 dækker 2015-2018. Analysen anvender BARSEL02 til opgørelse for 2003-2014 og BARSEL05 for 2015-2018.

I BARSEL02 og BARSEL05 opgøres barsel som antallet af dage, forældrene modtager barselsdagpenge. Barselsdagpengedage er antallet af dage efter barnets fødsel, hvor der er udbetalt dagpenge enten direkte til den pågældende forælder eller, hvis man får løn under barsel, til dennes arbejdsgiver. Tallene for BARSEL05 må ifølge Danmarks Statistik betragtes som foreløbige.

Der er to væsentlige forskelle på BARSEL05 og BARSEL02: 1) En dag med blot én times barsel tæller for en hel dag i BARSEL02, men i BARSEL05 kun for en brøkdel af en dag. 2) I BARSEL05 er der talt barsel i barnets 1. leveår, mens der i BARSEL02 er talt barsel i året for og året efter barnets fødsel. Det betyder, at den gamle serie giver et marginalt højere tal for barselsdagpengedage end den nye serie, især for kvinder, der oftere tager deltidsbarsel, fx halve dage, der talte som hele dage i den gamle serie.

Forældrenes gennemsnitlige antal barselsdagpengedage er derfor ikke fuldt sammenlignelige på tværs af de to serier, mens danske fædre og mødres andel af den samlede barsel er tilnærmelsesvist sammenlignelige for hele perioden 2003-2018. Dette understøttes af, at fædres gennemsnitlige andel af barsel er stort set ens i 2015 i de to opgørelser, hvor tabellerne overlapper. Fædres barselsandel er 0,2 pct.-point højere for tabellen BARSEL05 end for BARSEL02, hvilket kan betyde, at analysen overvurderer udviklingen i fædres barselsandel fra 2003-2018 en smule.

I statistikken er en person berettiget til barselsdagpenge, hvis personen a) modtager dagpenge som følge af graviditet eller barsel, b) i kalenderåret for barnets fødsel tjener et beløb, som berettiger til dagpenge på mindst 80 pct. af dagpengemaksimum, eller c) hvis andre forhold forud for fødslen giver ret til at modtage dagpenge på et tilsvarende niveau. I analysen er kun medtaget forældrepar, hvor begge har barselsdagpengeret.

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020).

Barsel er nøglen til ligestilling

Mødres store andel af barslen hænger sammen med den traditionelle arbejdsdeling i hjemmet, hvor manden havde en forsørgerrolle, mens kvinden havde en omsorgsrolle.² I dag har kvinder samme rettigheder som mænd, de har overhalet mændene i uddannelsessystemet, og kvinder er beskæftigede i næsten lige så høj grad som mændene.³ Ikke desto mindre varetager kvinder stadig betydeligt flere opgaver i hjemmet end mænd, herunder omsorgen for småbørn såsom barsel og syge- og omsorgsdage.⁴

Disse mønstre afspejler sig til dels i den nuværende indretning af barselslovgivningen i DK, hvor en betydelig del af barslen i udgangspunktet kun kan tages af mødre, jf. boks 2 nedenfor. Fædre kan dog tage op til 34 uger, hvoraf kun de to uger er øremærkede. Fædre har derfor umiddelbart gode muligheder for at gå på barsel, men det er altså fortsat primært mødre, som tager den del af orloven, som begge forældre kan udnytte. Ansættelsesforhold bevirker, at det kan være sværere for mænd at tage barsel, hvis de fx arbejder som selvstændige, har ufleksible arbejdstider mv.⁵, og da mænd typisk også har en højere løn, kan det også spille en rolle for familiens beslutning om fordelingen af orloven. Ikke desto mindre har de øvrige nordiske lande i højere grad end Danmark formået at sikre en mere ligelig fordeling af barselsorloven mellem kønnene. I notatets sidste afsnit diskuterer vi politiske tiltag, som kan bidrage til, at Danmark kommer på omgangshøjde med de andre nordiske lande.

BOKS 2: REGLER FOR BARSELSORLOV I DANMARK

Graviditetsorlov: Den første orlov, som alle kommende mødre har ret til. Graviditetsorloven dækker de fire sidste uger før den forventede fødselsdato (terminsdato).

Fædreorlov: Den første orlov man kan holde som far eller medmor. Som far eller medmor har man ret til to ugers fædreorlov efter fødslen, som ikke kan overtages af moderen til barnet.

Barselorlov: Orlov, der kan holdes af moderen fra to til 14 uger efter, at barnet er født. Denne del af barslen kan i udgangspunktet ikke deles med en far. Moren har pligt til at holde orlov i de to første uger efter barnets fødsel.

Forældreorlov: Den del af barselsorloven, som kan deles mellem en mor og far. Mor og far har tilsammen ret til 32 ugers forældreorlov med barselsdagpenge.

KILDE: BORGER.DK

² Ulrik Beck (1997).

³ Silvia Walby (1997).

⁴ Henriette Laursen (2019).

⁵ Tine Rostgaard (2018), citeret på kvininfo.dk.

Den skæve barselsfordeling i Danmark har seriøse konsekvenser for kvinders karriereforløb, løn og pension⁶. Et internationalt forskersteam, bl.a. fra Københavns Universitet, har i 2018 dokumenteret, at det at få børn koster kvinder en lønnedgang på 30 pct. på kort sigt, mens mænds løn forbliver stort set uændret, når de får børn. Og kvinderne går ikke alene ned i løn på kort sigt – de indhenter aldrig det tabte. 10 år efter afholdt barselsorlov er deres arbejdsindkomst stadig i snit 20 pct. under, hvad den ellers ville have været. Det betyder, at ca. 80 pct. af det løngab, der findes mellem mænd og kvinder, kan tilskrives den forskellige effekt af at få børn for mænd og kvinders karriereforløb⁷. Dertil viser beregninger fra Industriens Pension, at barsel også kan gøre mødre til fattigere pensionister, eftersom en kvindes pension risikerer at skrumpes med tre procent for hvert barn, hun får, på grund af mindre pensionsindbetalinger (samt forrentningen heraf)⁸.

EU-parlamentet og Ministerrådet satte for alvor fædrebarsel på dagsordenen, da de i 2019 vedtog et orlovsdirektiv. Direktivet indfører en øremærkning af barselsorloven på to måneder til fædre, som ikke eksisterer i de gældende danske barselsregler, jf. boks 3 nedenfor. Derfor pågår der aktuelt en diskussion om direktivets implementering i Danmark, som senest skal være realiseret i 2022.

BOKS 3: EU'S ORLOVSDIREKTIV

EU's familie- og orlovsdirektiv trådte i kraft 1. august 2019. Direktivet får betydning for dansk lovgivning, idet det giver forældre en individuel ret til 16 ugers forældreorlov med en "passende" ydelse, hvoraf 8 af ugerne ikke kan overføres forældrene imellem. Dermed indfører direktivet en øremærkning af barsel på 8 uger (to måneder) til fædre, som ikke eksisterer i de gældende barselsregler i Danmark i dag. Tilsvarende øremærkes to måneder af forældreorloven til mødre.

Der er tale om et direktiv med minimumsrettigheder, så det står EU-landene frit for at indføre regler, der tildeler mødre og fædre længere barselsperioder med ret til ydelse.

KILDE: FOLKETINGET (2019).

Hvis udviklingen i Danmark fortsætter i samme takt som hidtil, hvor danske fædres andel af barslen på 15 år er steget med 4,4 pct.-point, vil der gå 65-70 år, før mænd tager mere end 30 pct. af barslen. EU's orlovsdirektiv vil højst sandsynligt betyde, at fædre fremover vil stå for en større andel af barslen, da mødre i fremtiden ikke kan overtage de 8 uger, der er øremærket til fædre, jf. boks 3 ovenfor. Men afhængig af, hvordan direktivet implementeres, kan det også betyde mere øremærket barsel til danske mødre, end vi har på nuværende tidspunkt i Danmark.⁹ I notatets sidste afsnit gennemgår vi, hvordan vi mener, at direktivet bedst implementeres i en dansk kontekst.

⁶ Signe Hald Andersen (2017); Anette Borchhorst (2003)

⁷ Henrik Kleven, Camille Landais, og Jakob Egholt Sjøgaard (2019).

⁸ Bünger (2016).

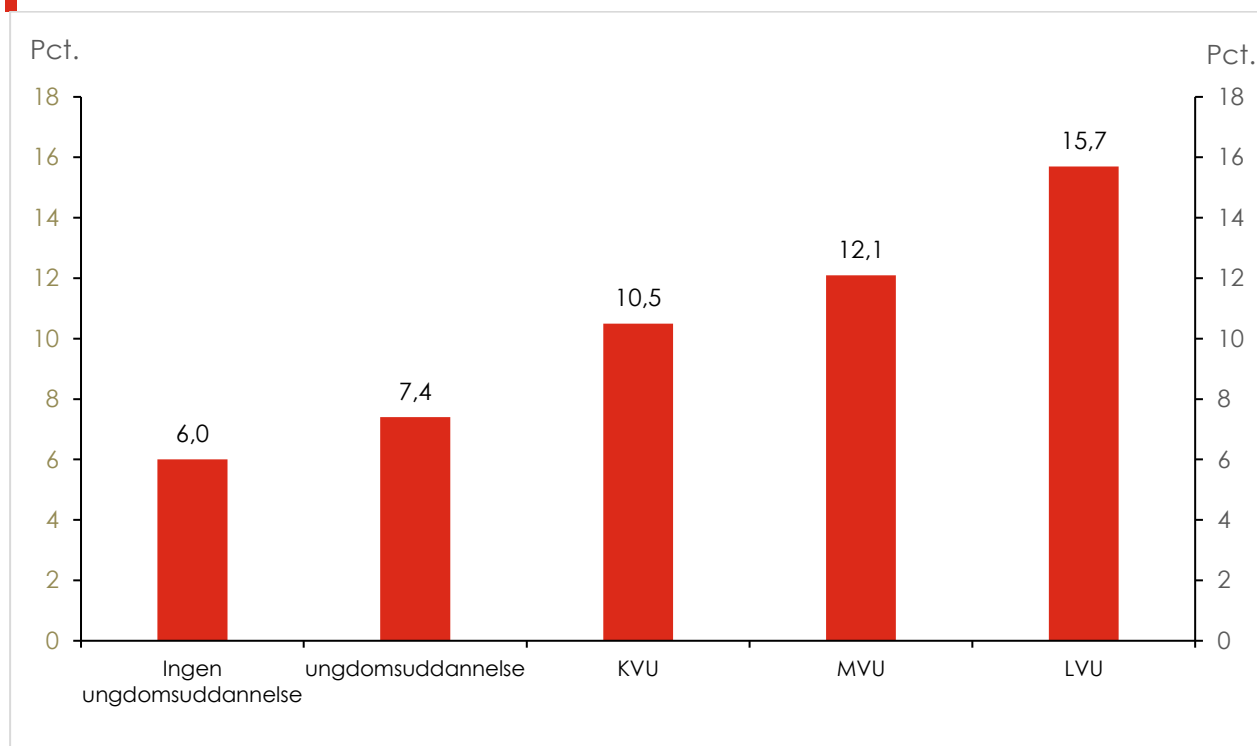
⁹ Bjarke Oxlund (2019), citeret i Djøfbladet.

Fædre med lang uddannelse tager længere barsel

Til trods for at mænd med lange uddannelser generelt har høje indkomster, tager de en markant større del af barslen end mænd med korte uddannelser. Det kan betyde én af to ting. Enten at familiens økonomi ikke er det eneste, der er afgørende for, hvor megen barsel fædre tager. Kultur og normer spiller også en rolle. Eller at mænd med lange uddannelser – heriblandt mange offentligt ansatte – har løn under barsel som en del af deres overenskomst, og at familiens økonomi derfor ikke berøres nævneværdigt af, at fædre med lange uddannelser tager en større andel af barslen.

Blandt nybagte fædre tager fædre uden en ungdomsuddannelse – dvs. uden studentereksamen eller en erhvervsuddannelse – gennemsnitligt 6 pct. af barslen i 2018, mens fædre med en lang videregående uddannelse (LVU) tager 15,7 pct., *jf. figur 2*. Det svarer til, at fædre uden en ungdomsuddannelse er 19 dage på barselsdagpenge i 2018, mens fædre med en lang videregående uddannelse er 48 dage på barselsdagpenge. Det betyder, at fædre med lange uddannelser tager 2,5 gange så meget barsel som mænd uden uddannelse.

FIGUR 2. FARS GENNEMSNITLIGE ANDEL BARSEL FORDELT PÅ FARS UDDANNELSE, 2018

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN (BARSEL05). FIGUREN VISER FÆDRES GENNEMSNITLIGE ANDEL AF DEN SAMLEDE BARSEL EFTER BARNETS FØDSEL AFHÆNGIGT AF FÆDRENES UDDANNELSESNIVEAU OG ER OPGJORT FOR SAMBOENDE FORÆLDRE, HVOR BEGGE ER BERETTIGEDE TIL BARSELSDAGPENGE.

Fædre tager også mere barsel, hvis de danner forældrepar med en mor, der har en lang uddannelse, og det gælder uanset fædrenes egen uddannelse. Når den højst gennemførte uddannelse for begge forældre er en ungdomsuddannelse, står far gennemsnitligt for 6 pct. af barslen i 2018, *jf. figur 3*. Det svarer til 20 dage på barselsdagpenge. Hvis moren i stedet har en lang videregående uddannelse, stiger farens andel af barslen til 11 pct. (34 dage). Det svarer stort til farens andel af barslen, hvis det i stedet er faren, der har en lang videregående uddannelse, mens moren fortsat havde en ungdomsuddannelse. I så fald tager fædre nemlig 12 pct. (36 dage). I tilfælde, hvor begge forældre havde en lang videregående uddannelse, stod faren gennemsnitligt for 18 pct. af barslen i 2018, svarende til 54 dage.

Effekter af farens og morens uddannelse på fædrenes andel af barslen er stort set lige store, og de virker uafhængigt af hinanden.

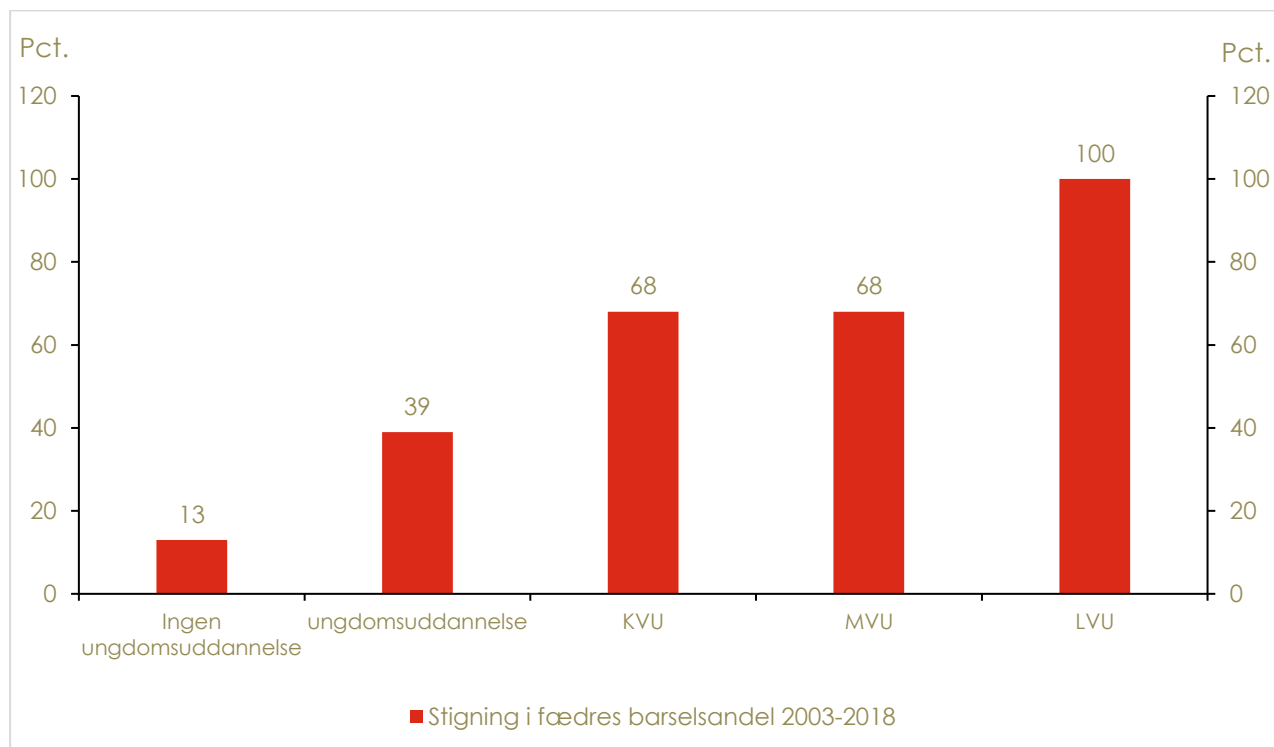
FIGUR 3. FARS ANDEL AF BARSEL AFHÆNGIGT AF FORÆLDRENS UDDANNELSE, 2018

Fars andel af barsel, når...	Far har ungdomsuddannelse*	Far har MVU	Far har LVU
Mor har ungdomsuddannelse*	6 pct. (20 dage)	9 pct. (28 dage)	12 pct. (36 dage)
Mor har MVU	8 pct. (23 dage)	12 pct. (36 dage)	13 pct. (39 dage)
Mor har LVU	11 pct. (34 dage)	15 pct. (46 dage)	18 pct. (54 dage)

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN (BARSEL05). FIGUREN VISER FÆDRES GENNEMSNITLIGE ANDEL AF SAMBOENDE, BARSELSBERETTIGEDE FORÆLDRES SAMLEDE BARSEL EFTER BARNETS FØDSEL (ANTAL DAGE) AFHÆNGIGT AF FORÆLDRENS HØJST GENNEMFØRTE UDDANNELSE.
*UNGDOMSUDDANNELSE ER EN STUDENTEREKSAMEN ELLER ERHVERVSUDDANNELSE

For 15 år siden var forskellen i fædres barselsandel mindre. I perioden 2003-2018 er barselsandelen blandt fædre med en lang videregående uddannelse fordoblet svarende til en stigning på 100 pct., mens barselsandelen for fædre uden ungdomsuddannelse kun er steget med 13 pct., *jf. figur 4*. For fædre med en ungdomsuddannelse er barselsandelen steget med knap 40 pct. og for fædre med kort (KVU) eller mellemlang videregående uddannelse (MVU) med 68 pct.

FIGUR 4. UDVIKLING I FÆDRES BARSELSANDEL FORDELT PÅ UDDANNELSE, 2003-2018

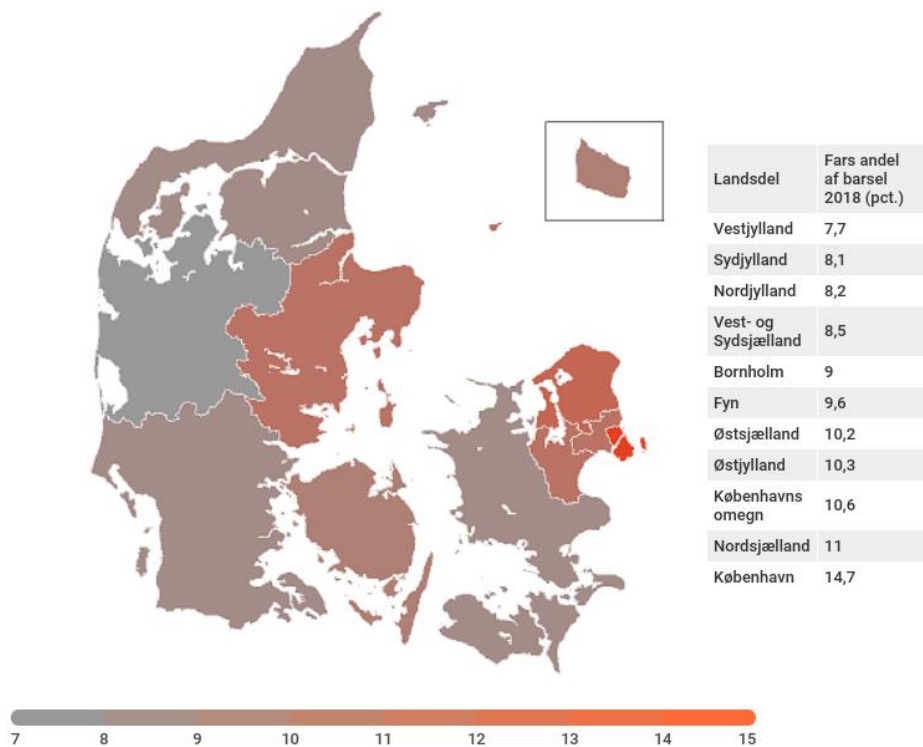
KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN (BARSEL02 OG BARSEL05). PROCENTVIS STIGNING I FÆDRES GENNEMSNITLIGE ANDEL AF SAMBOENDE, BARSELSBERETTIGEDE FORÆLDRES SAMLEDE ANTAL BARSELSDAGPENGEDAGE FORDELT PÅ FARS HØJST GENNEMFØRTE UDDANNELSE.

Med mindre variationer er mønstret det samme uanset morens uddannelsesniveau: Vi ser den største stigning i fædres andel af barselsorloven blandt fædre med lange videregående uddannelser.

Fædre tager længere orlov i hovedstadsområdet

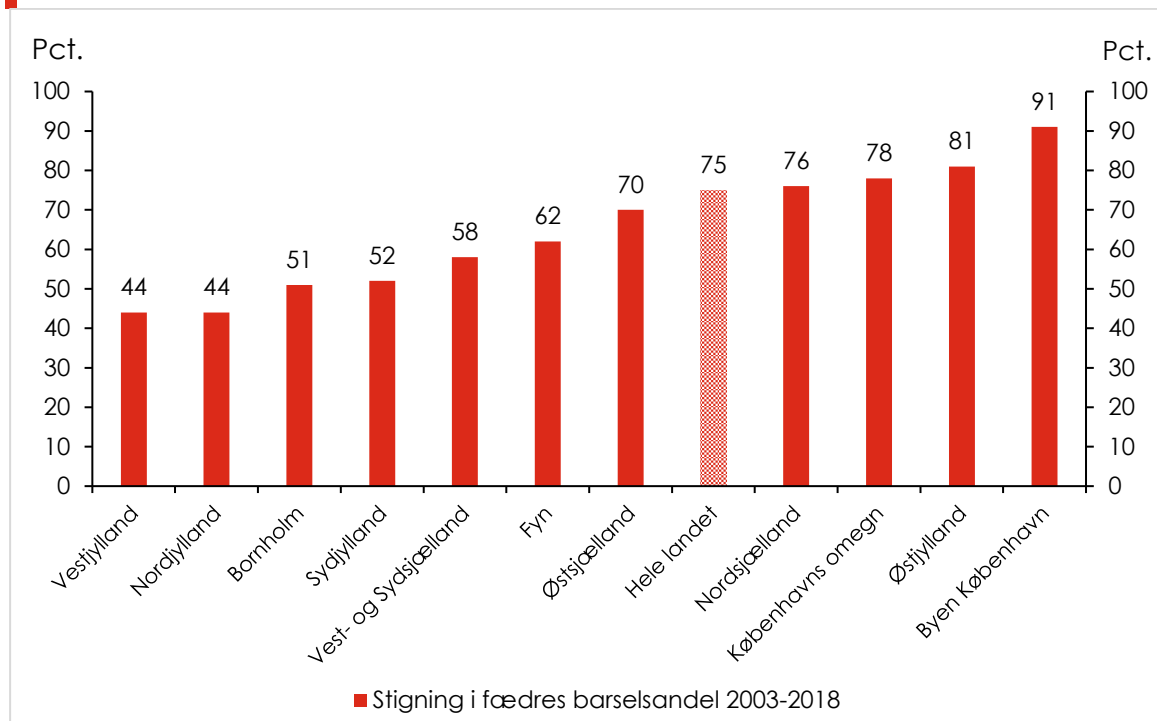
På tværs af Danmark er der ganske store forskelle på fars andel af barslen. Mens fædre i Syd-, Vest- og Nordjylland gennemsnitligt tager ca. 8 pct. af barslen i 2018, er andelen blandt fædre i København hele 14,7 pct. eller næsten dobbelt så stor, *jf. figur 5*. Det betyder, at mænd i Syd-, Vest- og Nordjylland gennemsnitligt er omkring 25 dage på barselsdagpenge, mens fædre i hovedstaden tager barselsorlov i 45 dage.

FIGUR 5. FARS ANDEL AF BARSEL FORDELT PÅ LANDSDELE, 2018

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN (BARSEL05). FÆDRES GENNEMSITLIGE ANDEL AF SAMBOENDE, BARSELSBERETTIGEDE FORÆLDREPARS SAMLEDE BARSEL (DAGPENGEDAGE); LANDSDELE.

Det er stort set de samme landsdele, der har oplevet den største stigning i fædres barselsandel de seneste 15 år – hovedstadsområdet og Østjylland, *jf. figur 6*. Stigningen er størst i København med 91 pct. fra 2003-2018, og Østjylland, hvor Aarhus ligger, følger efter på andenpladsen med en stigning på 81 pct. i fædrenes andel af barslen. I Vest- og Nordjylland er fædres andel af barslen til sammenligning kun steget med 44 pct. i perioden 2003-2018.

FIGUR 6. UDVIKLING I FÆDRES BARSELSANDEL I LANDSDELE, 2003-2018

KILDE: DANMARKS STATISTIK (2020). STATISTIKBANKEN (BARSEL02 OG BARSEL05). PROCENT STIGNING I FARS ANDEL AF FORÆLDRENES SAMLEDE ANTAL BARSELSDAGPENGEDAGE FORDELT PÅ LANDSDELE. OPGJORT FOR SAMBOENDE FORÆLDRE, HVOR BEGGE ER BERETTIGEDE TIL BARSELSDAGPENGE.

De geografiske forskelle i fædrenes andel af barslen skyldes bl.a., at der bor flere forældre med lange uddannelser i hovedstadsområdet. Som vi så ovenfor havde både mors og fars uddannelse betydning for, hvor stor en andel af barslen fædre tager. Men som påpeget af bl.a. professor Anette Borchorst kan der desuden være mere fokus på fædreorlov blandt virksomhederne i de store byer, ligesom der også kan være andre 'kulturforskelle' i synet på ligestilling og barsel.¹⁰

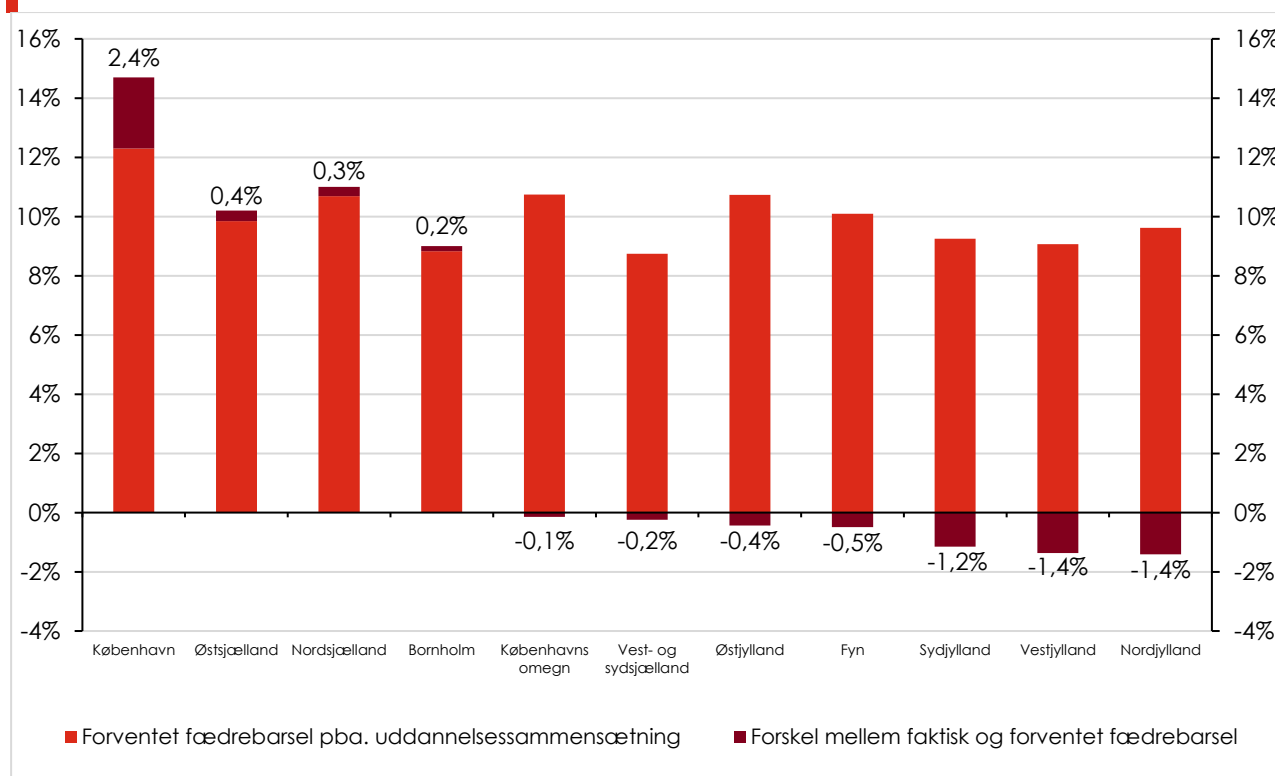
Figur 7 nedenfor viser, hvad fædrenes andel af barselsorloven skulle være i de enkelte landsdele, hvis forskelle alene skyldes sammensætningen af fædrenes uddannelse (jf. figur 2 ovenfor).¹¹ Figuren viser med de mørkerøde dele af søjlerne også, om fædrenes barselsandel i de enkelte landsdele er over eller under, hvad uddannelsesniveaet tilsiger. Man kan se det som landsdelseffekten "renset for" uddannelsesforskelle.

¹⁰ Iben Sørensen (2014).

¹¹ Beregnet som summen af de gennemsnitlige barselsandele for fædre med forskellige uddannelsesniveauer på landsplan ganget med andelen for de forskellige uddannelsesniveauer i de enkelte landsdele. Dette tal fratrukket fædrenes faktiske gennemsnitlige barselsandel i de enkelte landsdele viser, om der er en positiv eller negativ "landsdelseffekt" udover, hvad fædrenes uddannelsessammensætning tilsiger.

Analysen viser, at uddannelsessammensætningen blandt fædre i landsdelene kan forklare en stor del af variationen i fædres andel af barslen, men ikke alt. I København tager fædrene 2,4 pct.-point mere af barslen, end man kunne forvente givet landsdelens uddannelsessammensætning blandt fædre, *jf. figur 7*. Halvdelen af de fem pct.-point, som København ligger over landsgennemsnittet, kan altså forklares af fædrenes uddannelsesniveau, den anden halvdel er en 'ren' landsdelseffekt. I Nord- og Vestjylland tager fædrene omvendt 1,4 pct.-point mindre af barslen end forventet på baggrund af landsdelens fædres uddannelsesniveau. Der er altså stadig en geografisk skævhed i fædrenes andel af barslen, når man korrigerer for uddannelse. Det tyder på, at lokale forhold og normer også spiller ind på fædres tilbøjelighed til at gå på barsel.

FIGUR 7. FÆDRES FORVENTEDE BARSELSEANDEL & 'RENE' LANDSEFFEKTER 2018

KILDE: CEVEA. DANMARKS STATISTIK. STATISTIKBANKEN (BARSEL05). (A) FÆDRES FORVENTEDE GENNEMSNITLIGE ANDEL AF BARSELN I LANDSDELENE PÅ BAGGRUND AF FÆDRENE UDDANNELSE. (B) FORSKELLEN MELLE FÆDRES FAKTISKE OG FORVENTEDE GENNEMSNITLIGE ANDELE AF BARSELN I LANDSDELENE. OPGJORT FOR SAMBOENDE FORÆLDRE, HVOR BEGGE ER BERETTIGEDE TIL BARSELSDAGPENGE.

Anbefalinger

Mænd tager en meget lille andel af barselsorloven, og udviklingen i retning af større kønslighed bevæger sig med sneglefart – også selv om det går lidt bedre blandt de højtuddannede og i hovedstadsområdet. Cevea anbefaler, at politikere og arbejdsmarkedets parter fokuserer på fire centrale områder for at øge barselsligestilling mellem kønnene.

1. TRE MÅNEDERS RET TIL BARSELSORLOV TIL HVER FORÆLDER

Cevea foreslår, at Danmark går længere end minimumsbetingelserne i EU's barselsdirektiv og giver hver forælder en øremærket ret til 3 måneders barselsorlov med økonomisk ydelse, der ikke kan overføres til den anden forælder.

Analysen viser, at barselsligestilling udvikler sig meget langsomt i Danmark. Årtiers forskning fra arbejdsmarkeds- og ligestillingsforskere fastslår, at den eneste vej til ligestilling og ligeløn på arbejdsmarkedet er en mere ligelig deling af barslen, og at en forudsætning for dette er, at store dele af barslen målrettes forældrene hver især uden mulighed for overførsel.¹² Dette understøttes af nordiske erfaringer, der viser, at en øremærkning af orloven til mænd medfører, at flere fædre tager den del af barslen, der er øremærket til dem – og at de ikke tager særligt meget af den forældreorlov, der er til deling.¹³

En undersøgelse fra Institut for Menneskerettigheder viser, at flere end hver femte af de adspurgte mænd har holdt mindre barselsorlov, end de ønskede.¹⁴ En øremærket ret til at holde barsel vil gøre det lettere for mænd at insistere på at tage deres andel af barslen.

Cevea mener, at det er afgørende at forbedre begge forældres rettigheder på barselsområdet for at sikre ligestilling mellem kønnene. 3 måneders ret til barselsorlov med økonomisk kompensation til hver af forældrene uden mulighed for overførsel, er en stor del af løsningen. Etableringen af en sådan ret vil tilmed modvirke social og geografisk skævvridning i barselsligestilling.

2. BARSELSREFORM

Cevea anbefaler en barselsreform for at sikre en reel lige deling af barslen. I den nuværende barselslovgivning er 14 uger barsel øremærket moren (den del af barslen, der formelt går under betegnelsen "barselsorlov"), mens der er 2 uger øremærket til faren ("fædreorloven"). Under EU's barselsdirektiv vil mødre sandsynligvis få øremærket *yderligere* 8 uger af de 32 uger af barslen, der går under betegnelsen "forældreorlov", og dermed have i alt 22 uger, mens fædre kun får en øremærket ret til 8 uger – samt måske de 2 ugers fædreorlov, de har efter den gældende lovgivning.

¹² Anette Borchorst (2018); Lotte Bloksgaard og Anette Borchorst (2011).

¹³ Sara Jul Jacobsen, Alice Heegaard Klynge og Helle Holt (2013).

¹⁴ Institut for Menneskerettigheder (2016).

For at sikre reel ligestilling på barselsområdet, er der derfor behov for en nytænkning af den nuværende indretning af barselslovgivningen. Derfor anbefaler Cevea at gøre op med 4-delningen af orloven i forbindelse med et barns fødsel og i stedet bare have en graviditetsorlov for mødre forud for fødslen som nu og derefter én lang barselsperiode, der så vil dække 48 uger (14+2+32 uger), hvis det nuværende omfang bevares. Både fædre og mødre har hver ret til 12 ugers barselorlov uden mulighed for overførsel til den anden part, mens de resterende 24 uger som udgangspunkt fordeles ligeligt mellem forældrene, men med mulighed for overførsel til den anden forælder.

3. FULD LØNKOMPENSATION

Cevea anbefaler, at der skal være mulighed for fuld lønkomensation ved barselorlov, så forældreparret kompenseres økonomisk for forskellen mellem lønindkomst og barselsdagpenge for den forælder, der er på barsel. Fuld lønkomensation vil medføre, at der ikke længere er økonomiske incitamenter til, at forælderen med den laveste lønindkomst – oftest moren – tager størstedelen af barslen.

Flere studier peger på, at familiens økonomi spiller en rolle for fordelingen af barsel mellem forældre. Fx dokumenterer et litteraturstudie om fædres barsel i Norden, at netop økonomiske incitamenter er en af hovedbarriererne for, at fædre ikke holder mere barsel.¹⁵ Muligheden for fuld lønkomensation vil minimere dette incitament.

Derfor anbefaler Cevea fuld lønkomensation under barsel i minimum 3 måneder, så den følger anbefalingen om 3 måneders øremærket barsel til hver forælder. Arbejdsmarkedets parter er ved overenskomstforhandlinger på det private arbejdsmarked i foråret 2020 (OK20) allerede gået et stykke af vejen med øremærket barsel til fædre med fuld lønkomensation i 8 uger, jf. boks 4 nedenfor. Næste skridt er fuld lønkomensation for yderligere 4 uger. Dette vil særligt gøre det lettere for fædre med korte uddannelser at tage mere barsel, da de ofte danner forældrepar med en mor, der har lavere indkomst eller bedre barselsrettigheder end dem, fx sfa. offentlig ansættelse.

BOKS 4: NYE BARSELSTILTAG PÅ OVERENSKOMSTER FOR 2020

Fædrebarsel har indtaget en central plads i overenskomstforhandlinger på det private arbejdsmarked i foråret 2020, OK20.

Dette blev cementeret, da der 2. februar 2020 blev indgået aftale om overenskomst på industriens område mellem CO-Industri og Dansk Industri for 230.000 industriarbejdere. Overenskomsten indeholder bl.a. en aftale om, at arbejdsgiveren betaler fuld løn under forældreorlov i 16 uger. Otte uger er øremærket til faderen, mens fem er øremærket moderen

¹⁵ Sara Jul Jacobsen, Alice Heegaard Klynge og Helle Holt (2013).

og 3 er til deling. Overenskomstaftalen sikrer hermed, at fædres forældreorlov med fuld løn stiger til to måneder i overensstemmelse med EU's barselsdirektiv.

Forliget på industriens område er et såkaldt gennembrudsforlig og har derfor sat de overordnede rammer for de videre overenskomstforhandlinger på de øvrige private områder. Tilsvarende rettigheder til fædreorlov indgår således i aftale om overenskomster for HK Handel, HK Privat, 3F Industri, Teknisk Landsforbund og mange flere.

KILDE: PETER KEIDING (2020); FAOS (2020)

4. LOKALE INITIATIVER OG AKTIVITETER

Endelig spiller kultur og normer en stor rolle for, hvor megen orlov fædre tager.¹⁶ En Epinionundersøgelse fra 2017 lavet for LO, FTF, Dansk Magisterforening, Djøf og IDA viste, at hele 42 procent af de adspurgte fædre gerne ville have holdt mere barsel, end de gjorde. Blandt barriererne nævner de bl.a. manglende opbakning fra arbejdsgiveren og samfundets forventning om, at orloven primært bør tilfalde moren.¹⁷ Betydningen af normer understøttes også i denne analyse, der dokumenterer store geografiske og uddannelsesmæssige forskelle i fædrenes andel af barslen. Derfor skal normerne også ændres.

Cevea anbefaler, at der både lokalt og nationalt udvikles kampagner, der opfordrer til og oplyser om mulighederne for fædrebarsel, og at der skabes aktiviteter for fædre på barsel. Sådanne aktiviteter kan med fordel gennemføres i samarbejde med erhvervsliv, fagorganisationer, foreningslivet mv.

Kampagner har tidligere haft succes med at påvirke barselskulturen og få flere mænd til at tage barsel¹⁸. Bl.a. fik kampagnen "Aktion Fars Orlov: Orlov - Ta' det som en mand", som var et samarbejde mellem bl.a. daværende ligestillingsminister Karen Ellemann, arbejdsgiverforeninger, fagbevægelsen og en række store danske virksomheder, stor opmærksomhed.¹⁹ Virksomheder søsætter til tider også selv initiativer, der skaber fokus på fædrebarsel. Fx har TDC med kampagnen "Fars Kram" fået hver anden, frem for hver ottende, nybagte far i TDC til at tage barselsorlov¹⁸. Kommuntalt har bl.a. Århus og København haft succes med kampagner og med at promovere aktiviteter for fædre på barsel, såsom fædregrupper.²⁰ Mange aktører – lokalt, nationalt og på den enkelte virksomhed – kan bidrage til at ændre barselsnormerne.

Cevea anbefaler, at kommunerne i samarbejde med lokale virksomheder og faglige organisationer

¹⁶ DJØF Analyse (2017).

¹⁷ Landsorganisationen i Danmark (LO) (2017).

¹⁸ Kristine E. Young (2006).

¹⁹ Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (2017); LEAD Agency (2017).

²⁰ Eva Bøgelund (2007); Gitte Svanholm (2006).

søsætter aktiviteter og kampagner, særligt i provinsen, for at støtte op om en ændring af barselsnormerne, så fædrene i langt større omfang end i dag tager barsel med deres børn.

I sneglefart kommer vi ingen steder.

Litteratur

Andersen, Signe Hald (2017). *Paternity leave and the gender wage gap: New causal evidence.* The ROCKWOOL Foundation Research Unit, Study paper No.118, 2017.

Beck, Ulrich (1997). Risikosamfundet - på vej mod en ny modernitet. København: Hans Reitzels Forlag. P. 169ff.

Bloksgaard, L., & Borchorst, A. (2011). Barselsrettigheder til danske fædre – en win win situation. *KVINFO's webmagasin.*

Borchorst, Anette (2004). Køn, magt og beslutninger. Politiske forhandlinger om barselsorlov 1901-2002. Aarhus: Magtudredningen. p. 35ff.

Borchorst, Anette (08.03.2018). Arbejdsmarkedsforsker: Øremærket barsel til mænd er nødvendigt, hvis kvinder skal tjene det samme som mænd. Citeret på jyllandsposten.dk. Tilgængelig online: <https://jyllandsposten.dk/indland/ECE10386086/arbejdsmarkedsforsker-oeremaerket-barsel-til-maend-er-noedvendigt-hvis-kvinder-skal-tjene-det-samme-som-maend/>

Borger.dk (2020). Det bør du vide om barselsorloven. Tilgængelig online: <https://www.borger.dk/kampagnesider/Barsel>

Bünger, Troels Hein (18.11.2016). Pas på: Barsel kan koste dig 350.000 kroner i tabt pension. Lokalavisen.dk. Tilgængelig online: <https://www.lokalavisen.dk/nyheder/regionale/2016-11-18/Pas-p%C3%A5-Barsel-kan-koste-dig-350.000-kroner-i-tabt-pension-1157162.html>

Bøgelund, Eva (06.09.2007). Min DJØF-far og jeg holder barselsorlov. *Djoefbladet.dk.* Tilgængelig online: <https://www.djoefbladet.dk/Artikler/2007/9/Min%20DJ%C3%98F-far%20og%20jeg%20holder%20barselsorlov.aspx>

Danmarks Statistik (2020). Dagpenge ved fødsel. Indhold. Tilgængelig online: <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/statistikdokumentation/dagpenge-ved-foedsel/indhold>

DJØF Analyse (2017). Holdninger til fædres orlov og balance mellem familieliv og arbejdsliv. Tilgængelig online: <https://www.djoef.dk/-/media/documents/djoef/d/dj-oe-f-analyse/holdninger-til-f-ae-dres-orlov-og-balance-mellem-familieliv-og-arbejdsliv.ashx>

Folketinget (06.03.2019). Notat til Ligestillingsudvalget. Om indholdet af EU's orlovsdirektiv. LIU Alm.del - Bilag 59. Tilgængelig online: <https://www.ft.dk/samling/20181/almdel/liu/bilag/59/2025543.pdf>

Forskningscenter for Arbejdsmarked og Organisationsstudier (Faos) (2020). Resume af overenskomstforhandlingerne 2020. faos.ku.dk. Tilgængelig online: <https://faos.ku.dk/temasider/ok-forhandlinger/ok-2020/resume/>

Institut for Menneskerettigheder (2016). Diskrimination af forældre - oplevelsen af diskrimination i forbindelse med graviditet og barselsorlov. Af Kenn Warming. København: Rosendahl.

Jacobsen, Sara Jul, Alice Heegaard Klynge og Helle Holt (2013). Øremærkning af barsel til fædre. Et litteraturstudie. København. Produceret for SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Keiding, Peter (11.02.2020). OK20: Det betyder industriforliget for dig. Fagbladet3F.dk. Tilgængelig online: <https://fagbladet3f.dk/artikel/det-betyder-industriforliget-dig>

Kleven, Henrik; Camille Landais og Jakob Egholt Søgaard (2019). *Children and Gender Inequality: Evidence from Denmark.* American Economic Journal: Applied Economics, vol 11(4), pages 181-209.

Landsorganisationen i Danmark (03.11.2017). LO i alliancen bag kampagne for fædrebarsel. Fho.dk. Tilgængelig online: <https://fho.dk/blog/2017/11/03/lo-i-alliancen-bag-kampagne-for-faedrebarsel/>

Laursen, Henriette (25.01.2019). Kvinfo: Øremærket barsel er afgørende for ligestilling. Jp.dk. Tilgængelig online: <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE11148868/kvinfo-oeremarket-barsel-er-afgoerende-for-ligestilling/>

LEAD Agency (2017). Aktion Fars Orlov. *Leadagency.dk.* Tilgængelig online: <https://www.leadagency.dk/cases/aktion-fars-orlov/>

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (03.11.2017). Orlov - ta' det som en mand. Regeringen.dk. Tilgængelig online: <https://www.regeringen.dk/nyheder/2017/orlov-ta-det-som-en-mand/>

Nordisk Ministerråd (2019). State of Nordic Fathers. Af Carl Cederström.

Oxlund, Bjarke (24.09.2019). Danske fædre er stadig mindst på barsel i Norden. Citeret i Djøfbladet. Tilgængelig online: <https://www.djoefbladet.dk/artikler/2019/9/danske-f-ae-dre-f-aa-r-stadig-mindst-barsel-i-norden.aspx>

Rostgaard, Tine (14.06.2018). Viden om fædres barsel. Citeret på kvinfo.dk. Tilgængelig online: <https://kvinfo.dk/viden-om-faedres-barsel/>

Svanholm, Gitte (04.09.2006). København betaler for at få mænd på barsel. *Politiken.dk.* Tilgængelig online: <https://politiken.dk/indland/art4813051/K%C3%B8benhavn-betaler-for-at-f%C3%A5-m%C3%A6nd-p%C3%A5-barsel>

Sørensen, Iben (2014). Fædreorlov er et Københavnerfænomen. *Kl.dk.* Tilgængelig online: <https://www.kl.dk/nyhed/2014/september/faedreorlov-er-et-koebenhavnerfaenomen/>

Walby, Silvia (1997). Gender Transformations. New York: Routledge. P. 2ff.

Young, Kristine E. (12.04.2006). TDC sender fædre på barselsorlov. *Politiken.dk*. Tilgængelig online: <https://politiken.dk/oekonomi/art5702327/TDC-sender-f%C3%A6dre-p%C3%A5-barselsorlov>